

АКТ № 153/28.01.2022 г.

приет на заседание на Гражданския съвет към ВСС
(на основание т. V.13 от приетите Правила за действие на Гражданския съвет)

На заседание на Гражданския съвет към Висшия съдебен съвет, проведено на 28.01.2022 г., **по точка 2 от дневния ред:**

т. 2. Окончателен доклад на дейността на работна група сформирана с акт № 149/30.09.2021 г. на ГС към ВСС по въпросите на вещите лица - предложения за:

(2.1) промени в съществуващата нормативна уредба и

(2.2) рестартиране на процедурите, свързани с изготвяне на законопроект, уреждащ материята за вещите лица и съдебните експертизи.

Вносител: организации-членове на работната група от ГС към ВСС(АОВЛЕ, Асоциация „ФОРУМ“, КСБ, ОСА)

Докладчик: г-жа Светла Дерменджиева, координатор на работната група

1. След представяне на доклад, проведена дискусия и гласуване, Гражданският съвет към ВСС **подкрепи** текста на доклад по т. 2.1 и предоставянето му на вниманието на Министерство на правосъдието, Висшия съдебен съвет и Съвета за партньорство към ВСС за предприемане на бъдещи съвместни действия.

Гласуване: 10 гласа „за“, 4 гласа „въздържал се“
(приема се)

2. След представяне на доклад, проведена дискусия и гласуване, Гражданският съвет към ВСС **подкрепи** текста на доклад по т. 2.2 и предоставянето му на вниманието на Комисията по конституционни и правни въпроси към Народното събрание, Министерството на правосъдието и Висшия съдебен съвет за предприемане на бъдещи съвместни действия.

Гласуване: 10 гласа „за“, 2 гласа „против“, 2 гласа „въздържал се“
(приема се)

Приложения към акта: Доклад по т. 2.1 от дневния ред и доклад по т. 2.2 от дневния ред

Председателстващи заседанието:

/п/
МАРИЯ КАРАГЪЗОВА
съпредседател на
Гражданския съвет към ВСС- НПО

/п/
ЕВГЕНИ ИВАНОВ
съпредседател на
Гражданския съвет към ВСС - ВСС

Доклад по т.2.1 от дневния ред на заседание на ГС към ВСС
проведено на 28.01.2022 г.

2. Окончателен доклад на дейността на работна група сформирани с акт № 149/30.09.2021 г. на ГС към ВСС по въпросите на вещите лица - предложения за:

(2.1) промени в съществуващата нормативна уредба

Предложението е резултат от подробно разгледано и обсъдено становище /при възприето от работната група разглеждане на неговата първа част, която касае темата по същество/ постъпило от АОВЛЕ, с нанесени промени в резултат на обсъждането на различни хипотези и предложения от участниците предимно по т. 3 от предложението.

Приет текст:

1. Предлагаме в чл. 44, да има ал. 2 с текст: „Всяко вещо лице може да актуализира информацията по чл. 38, ал. 3, т.т. 2, 3, 4 и 5 от своето досие по ред определен от администратора на Информационна система „Единен регистър на вещите лица“ и ал. 3 с текст: „Всяко вещо лице може да променя статуса на информацията от чл. 38, ал. 4, т.т. 1, 2, 3, 4 и 5, от неговото досие, от непублична в публична и обратно.“

2. Предлагаме в чл. 38, ал. 4, да се добави т. 6 „Снимка на вещото лице.“

Изброените допълнения ще допринесат Единния регистър на вещите лица да дава възможно най-точна, пълна и актуална информация за всяко вещо лице и ще е максимално полезен.

3. Предлагаме добавяне в новосъздаден чл. 45 следните текстове:

3.1. „Всяко вещо лице подава Декларация в Информационната система „Единен регистър на вещите лица“ при наличие на промяна в обстоятелствата от досието в седем дневен срок от настъпилата промяна“. Подаването на съответната декларация става по електронен път с КЕП или потребителско име и парола.

3.2. „Всяко вещо лице подава Декларация в Информационната система „Единен регистър на вещите лица“ за отписване от единния регистър на вещите лица.“ Подаването на съответната декларация става по електронен път с КЕП или потребителско име и парола.

3.3. „Всяко вещо лице подава Декларация в Информационната система „Единен регистър на вещите лица“ за временно прекратяване на дейността и последваща Декларация за възобновяване на дейността“. Подаването на съответните декларации става по електронен път с КЕП или потребителско име и парола.

4. Предлагаме добавяне на новосъздаден чл. 45, който да регламентира получаване на призовки от вещите лица по електронен път – имейл, Системата за сигурно електронно връчване или по друг определен ред.

5. Предлагаме добавяне на новосъздаден чл. 46, който да регламентира достъпа на вещите лица до документите от досъдебната и съдебна фази, необходими за изготвяне на възложените им експертизи, в електронно четим формат.

6. Предлагаме добавяне на новосъздаден чл. 47, който да регламентира депозирането на изготвените от вещите лица експертизите по електронен път подписани с електронен подпис.

7. Предлагаме добавяне на новосъздаден чл. 48, който да регламентира воденето на кореспонденция между вещите лица и съдебната система по електронен път.

8. Предлагаме в чл. 27, ал. 1 да се промени/съкрати срока за изплащане на възнагражденията на вещите лица от 60 дни на 7 дни.

9. Предлагаме в чл. 24, ал. 1 възнагражденията на вещите лица да се променят от 3% на 8% от установената минимална работна заплата за страната към датата на възлагане на експертизата.

Доклад по т.2.2 от дневния ред на заседание на ГС към ВСС
проведено на 28.01.2022 г.

2. Окончателен доклад на дейността на работна група сформирана с акт № 149/30.09.2021 г. на ГС към ВСС по въпросите на вещите лица - предложения за:

(2.2) рестартиране на процедурите, свързани с изготвяне на законопроект, уреждащ материята за вещите лица и съдебните експертизи.

Увод

Назначаването на съдебни експертизи, в т.ч. съдебно оценителски експертизи, касае ефективността на съдебната система и оптимизиране на съдебните процеси в страната и решаване на неотложни въпроси относно бързина и независимост в съдебната система на Република България. По тази тема са били провеждани множество срещи, дебати, кръгли маси и работни групи, като в края на 2018 г. в резултат на сформирана работна група от Министерство на правосъдието /с участието на представители на голяма част от членовете на ГС към ВСС/ се извършиха допълнения и изменения в действащата Наредба № 2, в сила от 01.01.2019 г. и такива от края на 2021 г. в сила от 01.04.2022 г. Видно е обаче и към момента, че има единно становище на назряла необходимост от промяна, произтичаща от различни професионални среди и научни кръгове, който е и извода от дейността на работната група излъчена от ГС към ВСС в момента. Работната група установи, че много малко въпроси биха могли да се оптимизират и цялостно да се хармонизират с нормативна уредба, чрез допълнение и изменение на настоящата „Наредба № 2“, поради което счита, че следва да се извърши цялостна законодателна реорганизация в тази изключително важна област, чрез създаване и приемане на специален закон за вещите лица, преводачите и тълковниците.

Аргументи за необходимостта от създаване на отделен закон за вещите лица, преводачите и тълковниците:

С протокол № 26 на ВСС от 27.06.2011 г., т.68.1., приема проект на Закон за вещите лица, преводачите и тълковниците, изготвен по проект по Оперативна програма „Административен капацитет“, но този проект към момента не е осъществен. Решение № 3 от 2002 г. на Конституционни съд на Република България, по к. д. № 17/2020 г. - Съда е приел за недопустимо, съгласно чл. 133 от Конституцията на РБ „Министерски съвет да приема правилника за организацията на съдебните експертизи, а дейността на съдебните експерти са в неразривна връзка с осъществяването на правосъдие и следва да бъде уредено със Закон.“

В редица Европейски държави има влязъл в сила Закон за вещите лица, устни и писмени преводачи, а както знаем всеки проекто-закон преминава през становище за съответствие за защита правата на човека и основните свободи и

с практиката на ЕС по правата на човека. ВСС предприе създаването на регистър на вещите лица, стартирал през 2021 г., чл. 402 на НК, и е отразено в закон за измененията на ЗСВ, ДВ, бр.№ 86, 06.10.20 г. Видно е, че е неприсъща ролята на ВСС да отговаря за промените, касаещи вещи лица, а не друг орган, което се постига със закон и съответен национален орган действащ в цялост и единност. В настоящия момент Наредба № 2, съгласно чл. 7, ал. 2 от Закона за нормативните актове, дава определението за „Наредба“ - “Наредбата е нормативен акт, който се издава за прилагане на отделни разпоредби или подразделения на нормативен акт от по-висок ранг”, а Закон за вещите лица, преводачите и тълковниците – няма.

Основните положения относно дейността на вещите лица са предвидени в Закона за съдебната власт в около десетина разпоредби. Пак там е предвидено, че с наредби на министъра на правосъдието, съгласувано с ВСС, се определят условията, сроковете и изискването за включване на специалисти в списъците на вещите лица и преводачите. Има издадени две такива наредби – една обща за вещите лица и една за преводачите.

Отделно от тях има издадени няколко други наредби, които се прилагат към дейността на вещите лица – една обща за съдебните и арбитражните експертизи и 3-4 за някои специфични видове експертизи. В голяма част от тези актове, се повтарят едни и същи положения, като наредбите за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица и преводачите придават твърде малко добавена стойност към общите положения от Закона за съдебната власт и до голяма степен го преповтарят, без да засягат съществени въпроси и механизми.

Същевременно, при нужда да се оцени дейността на дадено вещо лице по конкретен повод, се налага да се проверяват два или три отделни акта, без да се брои ЗСВ – общата Наредба за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица, общата Наредба за съдебните и арбитражните експертизи и евентуално специалната Наредба за конкретния вид експертизи, когато има такава.

Въпреки, че е явна логиката на законодателя ЗСВ да служи като обща законова рамка на дейността на вещите лица, а всички специални правила да бъдат развити в подзаконови нормативни актове, които да се подчиняват на законовата рамка, към настоящия момент цялостната нормативна уредба е твърде разхвърляна, чисто структурно усложнена и същевременно често повтаряща едни и същи положения, без да решава проблемите, пропуските, контрола, квалификацията и отговорността в дейността на вещите лица по същество.

Липсват всякакви условия за регулация на тази толкова важна за обществото дейност. Материята изисква по-ясна и хармонизирана уредба, в която да има един общ Закон за вписването, квалификацията, контрола върху дейността и възнагражденията за вещите лица и преводачите, а с наредби да се уреждат специфични правила за отделните видове експертизи.

С такъв закон най-общо може да се уреди:

- Статута на вещи лица (В.Л.),

- Критерии за подбор на вещи лица,
- Стандарти за изготвяне на съдебни експертизи,
- Обучение и повишаване на квалификацията на вещите лица,
- Условия и ред за определяне на възнаграждения на В.Л.
- Етични правила при изпълнение на дейността им и отговорност за неспазването им.
- Защита на вещите лица при осъществяване на тяхната дейност, ред и начин на съдействие.

В оперативен порядък цялостната дейност на В.Л. и преводачите може да премине под Министерството на правосъдието, разделени по апелативни райони или на национално ниво, съобразно заявлението на В.Л.

На отделно основание, дейността на вещите лица е твърде важна и съществена, за да зависи от моментната изпълнителна власт. Приемането на Закон ще осигури стабилност на основните и общовалидни правила за всички вещи лица и преводачи и всички видове експертна дейност, които няма да могат да се променят конюнктурно толкова лесно.

Проблеми /посочваме само част от тях/ в съществуващата Наредба № 2 за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица, които следва да бъдат решени със Закон:

1. Утвърждаване на лицата, които се вписват в списъците – необходимост от ясно определен национален орган. Например, в действащата сега Наредба № 2 има определени правила за вписването на вещи лица от клас 10-ти – съдебно оценителски експертизи, които не се прилагат в пълнота дори при наличие на публичен регистър на независимите оценители в България. Работната група установи съответни нарушения в това направление.

2. Възможност за увеличаване на броя на вещи лица /наличие на сериозна необходимост е признаване и добавяне в Списък на длъжностите в националната класификация на професиите и длъжностите, 2011 г. Приложение № 4 към Заповед № РД-01-931/27.12.2010 г. с влезлите в сила промени в НКПД-2011 от 01.01.2020 г. издаван от Министъра на труда и социалната политика./

3. Наблюдават се пропуски/липси в различни дейности, например като дейността съдебен експерт и тази на „криминалист“ и „криминолог“.

4. Определяне в пълнота на Съдебните експертизи, които имат помощен характер в различните видове съдопроизводства (наказателно, административно, гражданско, арбитражно). Различието се основава на гносеологически и формално юридически критерии. Съдебните експертизи се основават на специално (не юридическо) знание и допълнителна специална квалификация за целите на съдебната система.

5. Компетентността и необходимостта от тясна специализация по възложена задача – основен проблем, които кореспондира пряко с качеството на експертните заключения. Примерите които могат да се посочат са достатъчни и многообразни.

6. Въпроса за предварителен, текущ и последващ контрол върху експертните познания на вещите лица – предпоставка за вписване, постигане на качество на експертните, обвързани с отговорност на вещите лица.

7. Уреждане въпроса за публична информация – наличие на достъп до публичен регистър /с изключение на КНОБ и ИДЕС, които имат такива/, в който са вписани/посочени различни данни, като: дипломи и специалности, сертификатите и други квалификационно-удостоверителни документи, контакти и други от съществено значение за експертизата на вещите лица.

8. Създаване на ясен и ефективен механизъм за прозрачност при избора на вещи лица, който да минимизира риска от евентуални зависимости.

9. Създаване на механизъм за отчитане на натовареността на вещите лица – ще реши проблема за забава при изготвяне на експертните заключения и също така ще установи нарушения на вещите лица относно срокове и/или броя на отказите от поемане на дейността, като се предвиди механизъм за заличаване от списъка на различни основания.

10. Уреждане процеса/възможността за случайния подбор – постигане на прозрачност и възможност за назначения от друг съдебен район от „Единен регистър на вещите лица“.

11. Установяване на разумни срокове в закона за определяне на подходящо като квалификация вещо лице от страна на съда по конкретна задача, след изтичането на които страните да могат да посочат вещо лице по тяхно предложение.

12. Да се разработят обективни критерии за оценка на труда, качеството и разходваното време и от там определяне реално заплащане на труд отговарящо на квалификацията и качеството на експертизата.

13. Да се регламентира съдействието, което страните дължат на експертите по делата най-вече с възможност за достъп до информация.

14. Да се регламентира възможността за решаване на въпроси от експерти с много специфични, специални познания, които не са включени в списъците на вещите лица .

15. Разработване на конкретни етичните правила за дейността на вещи лица – към момента не намираме къде са разписани, а нормативната уредба се позовава на такива. При това положение как се спазва професионалната етика. Тези несъвършенства в нормативната уредба следва да се променят, като се предвиди ефективен механизъм за проверка на дейността на вещите лица.